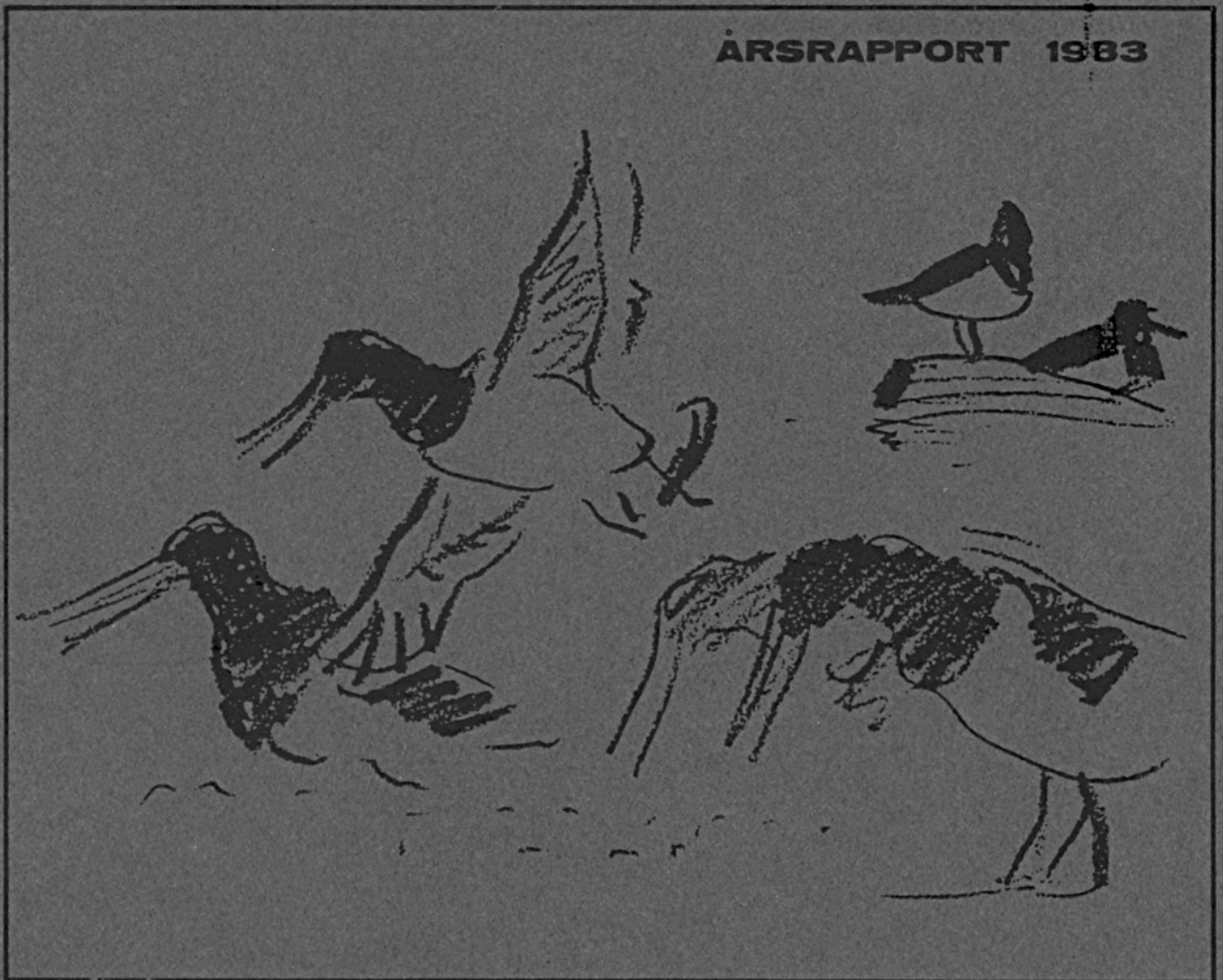

NATUROVERVÅGNING I HOVEDSTADSREGIONEN

NATUROVERVÅGNING VED HJÆLP AF FUGLEOPTÆLLINGER

ÅRSRAPPORT 1983

Rapport udarbejdet af Dansk Ornithologisk Forening for Hovedstadsrådet, 1982

**ØERNE
I
ROSKILDE FJORD**

Erik Hansen & Pelle Andersen-Harild

Øerne i Roskilde Fjord 1983

Særtryk af: Naturovervågning i hovedstadsregionen: Naturover-
vågning ved hjælp af fugleoptællinger. Årsrapport 1983

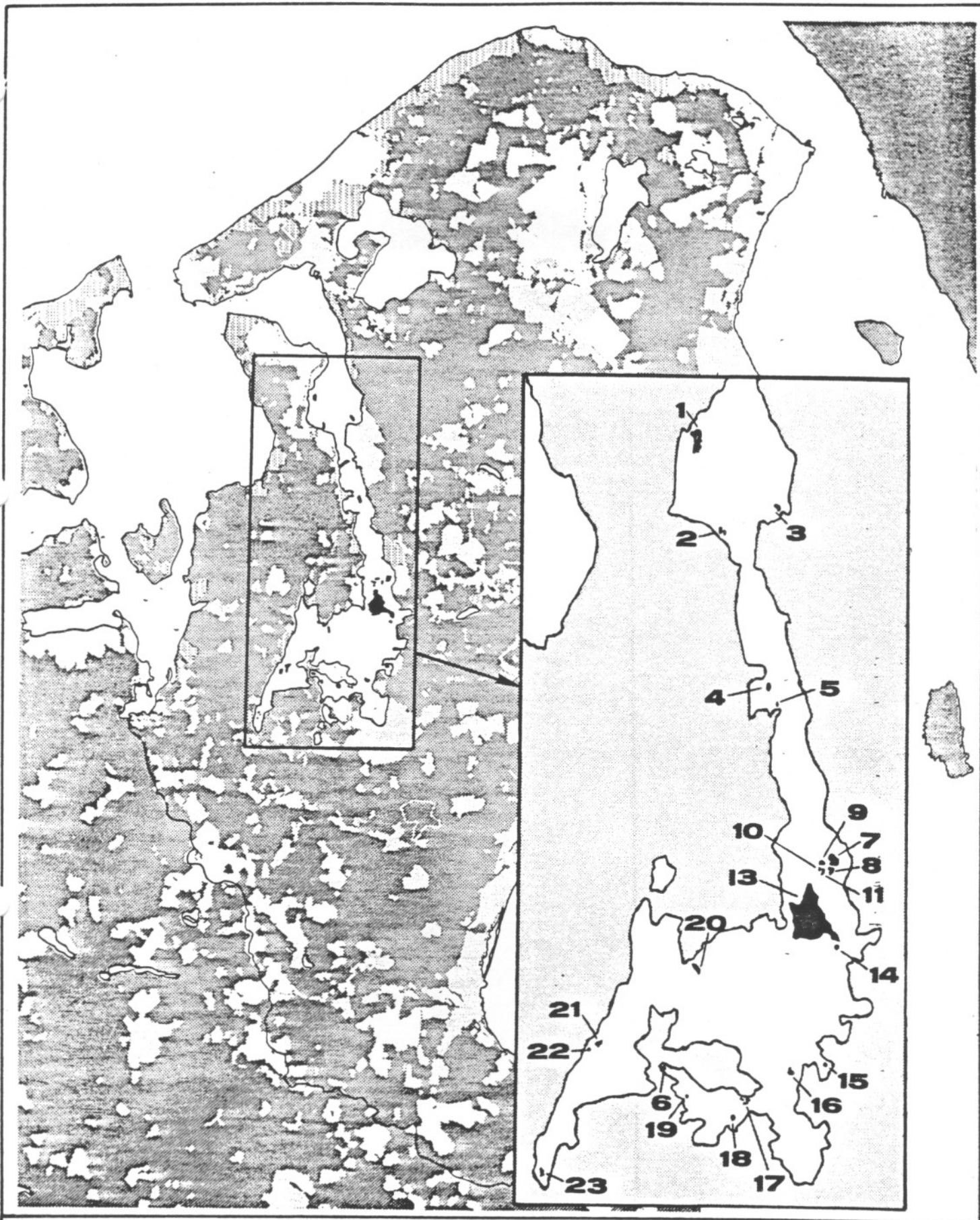
Hovedstadsrådets projektleder: Sten Asbirk

Tegninger: Jens Gregersen

Lay-out: Henning Nøhr

Yderligere oplysninger: Erik Hansen (02 38 36 23)

Pelle Andersen-Harild (02 95 47 76)

DETAIL-UDSNIT ▲

FIG 7 . OERNE I ROSKILDE FJORD.

101
102
103
104

6. ØERNE I ROSKILDE FJORD

Baggrund

De årlige ynglefugletællinger, som indledtes i 1978 er videreført. Der er lagt vægt på at gennemføre tællingerne så ensartet som muligt fra år til år. Således er tællemetoder, antal tællinger, tidspunktet for disse, samt de personer som udfører tællingerne, så vidt muligt de samme fra år til år.

6.1 Optællingsmetoder

Antal optællinger

De to "reference-holme" Elleore og Langholm i Lejre Vig er besøgt ugenligt, og det tilstræbtes at foretage to tællinger på de øvrige øer. Det meget regnfulde vejr sidst i maj forhindrede os dog i at gennemføre tællingerne i fuldt omfang. Dette har først og fremmest påvirket tællingerne på Eskildsø, som kun blev optalt een gang og på et ret tidligt tidspunkt, hvilket især gør tallene for vadefugle usikre.

Antal ynglepar

Antallet af ynglende fuglepar er opgjort ud fra antallet af redefund og ud fra en vurdering af antallet af fugle, der viste yngleadfærd.

Ringmærkning

I forbindelse med optællingerne er der foretaget ringmærkning af terner, vadefugle og svaner. For terner og Knopsvaner er der tilstræbt en systematisk dækkende mærkning, mens vadefugle kun er blevet mærket, når vi tilfældigvis fik fat i unger. På grund af det dårlige vejr blev fangst af voksne terner helt opgivet i år. Der er i år mærket 1 Klyde, 5 Rødben, 23 Strand-skader, 4 Store Præstekraver, 13 Dværgterner, 176 Havterner, 211 Fjordterner og 57 dununger af Knopsvaner. For de tre ternearters vedkommende er mærkningsindsatsen så konstant, at mærkningstallene kan tages som et mål for arternes ynglesuccess. For Knopsvanens vedkommende foreligger der sikrere tal i form af kuldoptællinger, mens de øvrige arters succes i bedste fald kan skønnes.

6.2 De undersøgte øer

Samtlige øer optalt i 1983

Samtlige øer og holme i Roskilde Fjord er optalt i år. Som tidligere nævnt var optællingen af Eskildsø ikke tilfredsstillende, mens de øvrige må anses for at være godt optalt.

6.3 Bestandsopgørelse 1983

De enkelte holmes bestande fremgår af tabel 18, som direkte kan sammenlignes med den tilsvarende tabel fra sidste år. Tidligere års tællinger er publiceret i "Holmene i Roskilde Fjord".

Tabel 18: Oversigt over ynglefuglene på øerne i Roskilde Fjord

1983	Øksnehøllm	Ammehestøllm	Nordligesteøllm	Sydligesteøllm	Kølleøllm	Hyldeøllm	Gadekærshøllm	Lillemøllm	Lanngøllm	Flængøllm	Yrsteøllm	Tobakshøllm	Våddragehøllm	Eskeøllm	Blaakø	Svalleø	Elleø	Hestehøllm	Ringøllm	Sivhøllm	Æghøllm	Lanngøllm	Hyldeøllm	Skovhøllm	Ialt
T.Lappedykker																								13	13
Knopsvane	8	1			75	2	4	8	36	30	44	26	16	25	5	9	37	3	4	1	70	8	19	431	
Grågås					1									1					1				4	7	
Edderfugl	1																							1	
G åand								9	1	3		2		4			2	2	1		1	1		26	
Gravand								5				1		1	2		1	1	1	1	1	1		14	
Troldand									1									1			2	4	10	18	
T.Skallesluger	1				1	22		2	1		1			4	1		3			1	1	2	2	42	
Blishøne									1					1						3		1	22	28	
Rørhøne																							1	1	
Strandskade	13	1	2	1	7	1	2	12	6	4	3	1	1	40	1	2	5	1	3		1	4	3	2	116
Vibe	2							6						25				1							34
St.Præstekrave	3						1	6						5			1					1			17
Rødben	2			2			1	15		1	1			3			1			1	1	1			29
Klyde	3							25	1		3	1		22		12						25			92
Svartbag	4								1								1								6
Sølvmåge	475				5			6	2	4	4	1	2	85			90		1			75	1		751
Stormmåge	190	6			220	3		80	55	75	2	7	5	400	16	5	30		75		1	25	100	22	1317
Hættemåge	500				3000			20	95	175	350	190		500			175		5000		112	200	3000	1450	14767
Sorth.Måge																							17		17
Fjordterne	25				12			35	12		60			45			5	3		17	20	30	50	17	331
Havterne	20	5			4			15	6		2			20	10		25		10		40	10	10		117
Dværgterne								1			5			8			1								15
Sanglærke	1			1				1						2				1							6
Rørspurv																				2				1	3
Engpiber	1			5				1						2				2							11
Gul Vipstj.														2											2
Hvid Vipstj.						1																			1
Rørsanger																								1	1
Mosegris	+				+			+	+	+	+	+	+	+			+					+	+		
Kreaturer	35							22						50											

45

6.4 Bestandsændringer 1978 - 1983

I tabel 19 er sammenstillet tællingerne fra 1978 til 1983, og histogrammerne fig. 9 er de samme data anskueliggjort for de arter, hvor data er rimeligt sikre.

Arter i fremgang

Langt den største fremgang har Hættemågen, som siden 1978 næsten har fordoblet bestanden. Der har været en klar fremgang for arter som primært yngler i ferske eller meget brakke vandområder. Det drejer sig om Toppet Lappedykker, Troldand og Blishøne. Fremgangen for disse arter har stået på i nogle år, og foregår næsten udelukkende i Lejre Vig, som er fjordens mest ferske område. Der foreligger ikke nogen sikker forklaring på fremgangen, men for Troldandens vedkommende er det sandsynligt, at den bl.a. hænger sammen med den stærke vækst i Hættemågebestanden. Knopsvanens fremgang skal først og fremmest ses som en genopbygning af bestanden efter den voldsomme tilbagegang sidste år. Knopsvanens ynglesucces var iøvrigt ringe, idet det kolde og regnfulde vejr i klækningsperioden gav en stor ungedødelighed. Det omfattende hærværk mod kolonien på Jyllinge Holme bidrog også til en forringet ynglesucces. Svartbagen, som første gang blev fundet ynglende i fjorden i 1980, er nu oppe på 6 par og må forventes at fortsætte sin fremgang samtidig med at den trænger længere ned i fjorden.

Arter i tilbagegang

Sølvmågen er gået noget tilbage, men på længere sigt kan der næppe ventes væsentlige ændringer i fjordens bestand, som ikke mere lever højt på lossepladser, men henter en væsentlig del af sin føde fra bundgarnsfiskernes affaldsfisk som smides over bord. De fleste af vadefuglene viser tilbagegang. Det er imidlertid usikkert om tilbagegangen er reel, idet den tidligere omtalte mangelfulde optælling på Eskildsø, hvor det største antal vadefugle forekommer, gør disse tal temmelig usikre.

Arter med uændret bestand

Som nævnt må vadefuglene nok henregnes til arter med uændret bestand. Grågåsen optræder i så små tal, at det er vanskeligt at tillægge disse nogen tendens, men måske er bestanden på vej op igen efter den nedgang, som skyldtes tørke i vinterkvarteret i 80-81. Stormmågen har fortsat en meget stabil bestand. Det samme gælder Havternen. Fjordternen har en lille tilbagegang, men da dens klækningsperiode faldt på et vejræssigt meget uheldigt tidspunkt, hvilket både gav en meget forringet ynglesucces og vanskeliggjorde optællingerne, er det nok mere korrekt at betegne bestanden som uændret i forhold til 1982. På længere sigt har Fjordternen været i jævn fremgang i en årække. Selv om Havternens yngleperiode kun falder cirka en uge tidligere end Fjordternens, var denne forskel dog nok til at Havternens ynglesucces var væsentlig bedre end Fjordternens. Dværgternebestanden svinger stadig en del på et lavt niveau sammenlignet med bestanden i 50'erne. Optællingen af Dværgterne vanskeliggøres af, at rederne ødelægges af kreaturerne på Eskildsø, med deraf følgende omlægninger og flytninger.

Tabel 19. Ynglepar i Roskilde Fjord 1978-1982.

Tallene for St. Præstekrave, Klyde, Fjordterne og Havterne i 1978 er antagelig for lave, da vor optællingsteknik ikke var helt i orden det første år af undersøgelsen.

	1978	1979	1980	1981	1982	1983
T. Lappedykker	0	0	0	1	4	13
Knopsvane	300	207	338	425	292	43
Grågås	8	11	12	6	4	7
Gråand	8	15	13	9	22	26
Gravand	9	10	10	4	6	14
Troldand	0	0	0	3	4	18
T. Skallesluger	61	62	16	+	39	42
Rørhøne	0	0	1	1	0	1
Blishøne	0	0	2	2	8	28
Strandskade	91	74	104	103	120	116
Vibe	24	15	39	20	47	34
St. Præstekrave	8	19	21	23	24	17
Rødben	22	29	32	35	36	29
Klyde	29	82	83	84	122	92
Svartbag	0	0	1	3	3	6
Sølvmåge	515	602	638	894	894	75
Stormmåge	1135	1128	1247	1717	1387	1317
Hættemåge	7716	7181	7186	8748	10517	14767
Splitterne	3	3	1	1	1	0
Fjordterne	189	285	266	363	364	331
Havterne	114	145	168	157	167	117
Dværgterne	25	6	6	18	9	15

Arter som er
forsvundne

For første gang i en lang årrække er Splitternen ikke registreret. Det er næppe sandsynligt at den vil være i stand til at genetablere en bestand i fjorden foreløbig.

Nye arter

Edderfuglen har for første gang ynglet i fjorden. Med den ekspansion som denne art har foretaget i de senere år, er det sansynligt, at den vil etablere sig i fjorden. Det samme vil næppe ske med Sorthovedet Måge, som blev set under omstændigheder, som tydede på ynglen.

Øvrige arter

For de øvrige arter er tællingerne ikke af en sådan nøjagtighed, at de kan danne grundlag for en vurdering. Specielt er andefuglene vanskelige at gøre op. Det skal dog nævnes, at bestanden af Toppet Skallesluger på Hyldeholm ved Skuldelev er under genopbygning efter at Rotter næsten havde forjaget den. Desværre er der i efteråret 1983 igen konstateret Rotter på holmen, men bekæmpelsen er genoptaget. På Jyllinge Holme er Gråanden gået frem, efter at jagtforeningen er begyndt at opsætte redeskjul bestående af en krans af et juletræ vendt på hovedet.

6.5 Mulige årsager til bestandsændringer

Vejret

Den milde vinter, det meget regnfulde forår og den meget varme og tørre sommer gav helt atypiske livsvilkår for fjordens fugle. For de fleste arter betød klækningstidspunktets placering i forhold til regn- og tørvejrperioderne meget. For eksempel havde Havterne langt større ynglesuccess end Fjordterne, selv om gennemsnitstidspunktet for deres klækning kun er forskudt med 7-10 dage. Vejrliget påvirkede ynglesuccessen negativt for de fleste arter, mens ynglebestanden ikke påvirkedes væsentligt.

Forstyrrelser

De verserende fredningsplaner har flere gange været omtalt i pressen. Dette i forbindelse med det dårlige vejr har bevirket at der var usædvanligt få forstyrrelser i år. Det eneste alvorlige overgreb mod fuglelivet, der er konstateret i år, var det omfattende hærværk mod svanekolonien på Jyllinge Holme, hvor der den 26. maj blev fundet 421 prikkede svanæg ud af 500.

6.6 Vinterbestandene i Roskilde Fjord.

Olieudslip

Den 20. februar slap ca. 6.000 liter fyringsolie fra Øta Kompagniets skallefabrik ved Marbæk ud i Roskilde Fjord. Olien drev forbi Kølholm og Hyldeholm og lagde sig i en brømme langs iskanten syd for Skuldelev, hvor den for en stor dels vedkommende blev bundet til ålegræs som flød i vandoverfladen. Takket være en konstant svag sydgående strøm, som holdt olien samlet ved iskanten, lykkedes det i de følgende dage at opsamle hovedparten af den. Der var fra starten af bekymring

Figur 8:

Fordelingen af de vigtigste overvintrende andefugle-arter i Roskilde Fjord.

Resultatet af en totaloptælling af fjorden i februar 1983.

N. f. Fr. sund

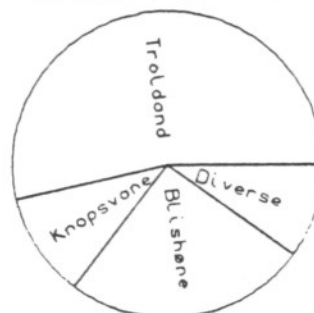
N=10572

Fr. sund-Skuldelev

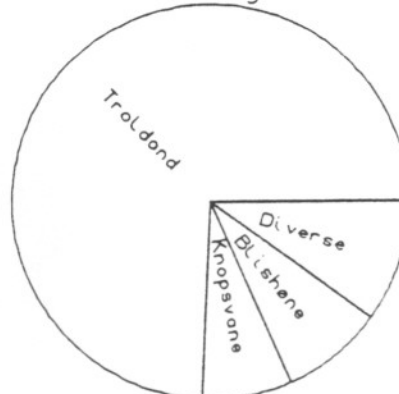
N=4380

Svølekl-Eskilsø

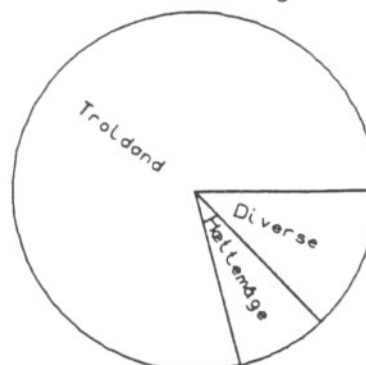
N=8139

Bredningen

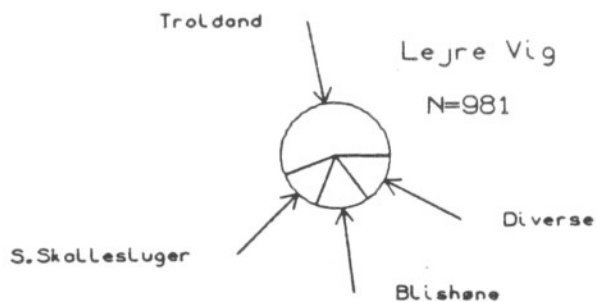

N=12963

Rosk. Kottinge

N=11161

for den store koncentration af Blishøns, Troldænder og Svaner, som på denne årstid holder til i vågen ved Kølholm. Ved et besøg i week-enden inden uheldet ansloges det samlede antal vandfugle i området til mellem 3.000 og 5.000.

Afværge
foranstalt-
ninger

For at afværge olietilsøling blev jægerne gennem presen opfordret til at indstille jagten i de tilstødende uforurenede våger, mens man tilstræbte størst mulig forstyrrelse i det forurenede område. Det lykkedes herved at begrænse skaderne til et meget lavt niveau. Kun enkelte fugle måtte aflives, og ved optællingen den følgende week-end observeredes kun få fugle med tegn på olie.

Optællingen

For dels at få et overblik over hvor mange fugle der var blevet ramt af olien, dels at få en opgørelse af fjordens samlede bestand, blev der i den følgende week-end arrangeret en optælling, som dækkede hele fjorden syd for Dyrnæs Hage. Der deltog 9 tællere, som med teleskop optalte hver sin del af kyststrækningen. Selv om tællingen blev generet af let dis, lykkedes det at gennemføre denne med resultater, som vi vurderer til at være meget præcise. I figur 8 er vist fordelingen af de vigtigste arter i fjordens hovedafsnit. Troldænder og Blishøne var de dominerende arter med henholdsvis 24.300 og 9.200 individer. Det samlede antal vandfugle var knap 48.000.

Fortsatte
tællinger

Optællingen demonstrerer, at det med en begrænset indsats er mulig at gennemføre en sådan optælling med gode resultater. Da Roskilde Fjord er et af hovedstadsregionens vigtigste områder for vandfugle, vil det være et værdifuldt element i naturovervågningsprojektet, som sådanne tællinger kunne sættes i system i de kommende år.

6.7 Konklusioner

Ynglefugle

Der er ikke sket nogen drastiske ændringer i fjordens ynglebestand, men den generelle tendens til fremgang for nogle arter og stabile bestande for de fleste af de øvrige arter er fortsat.

Rastende fugle

Der savnes sikre oplysninger om rastende fugle, men for Grågåsen har der været en drastisk tilbagegang på Risø fra 2.000-3.000 til 300-600. Nogle af gæssene er flyttet til Store Kattinge Sø, men det har ikke været muligt at gøre rede for, hvor hovedparten er blevet af.

Fældende
Knopsvaner

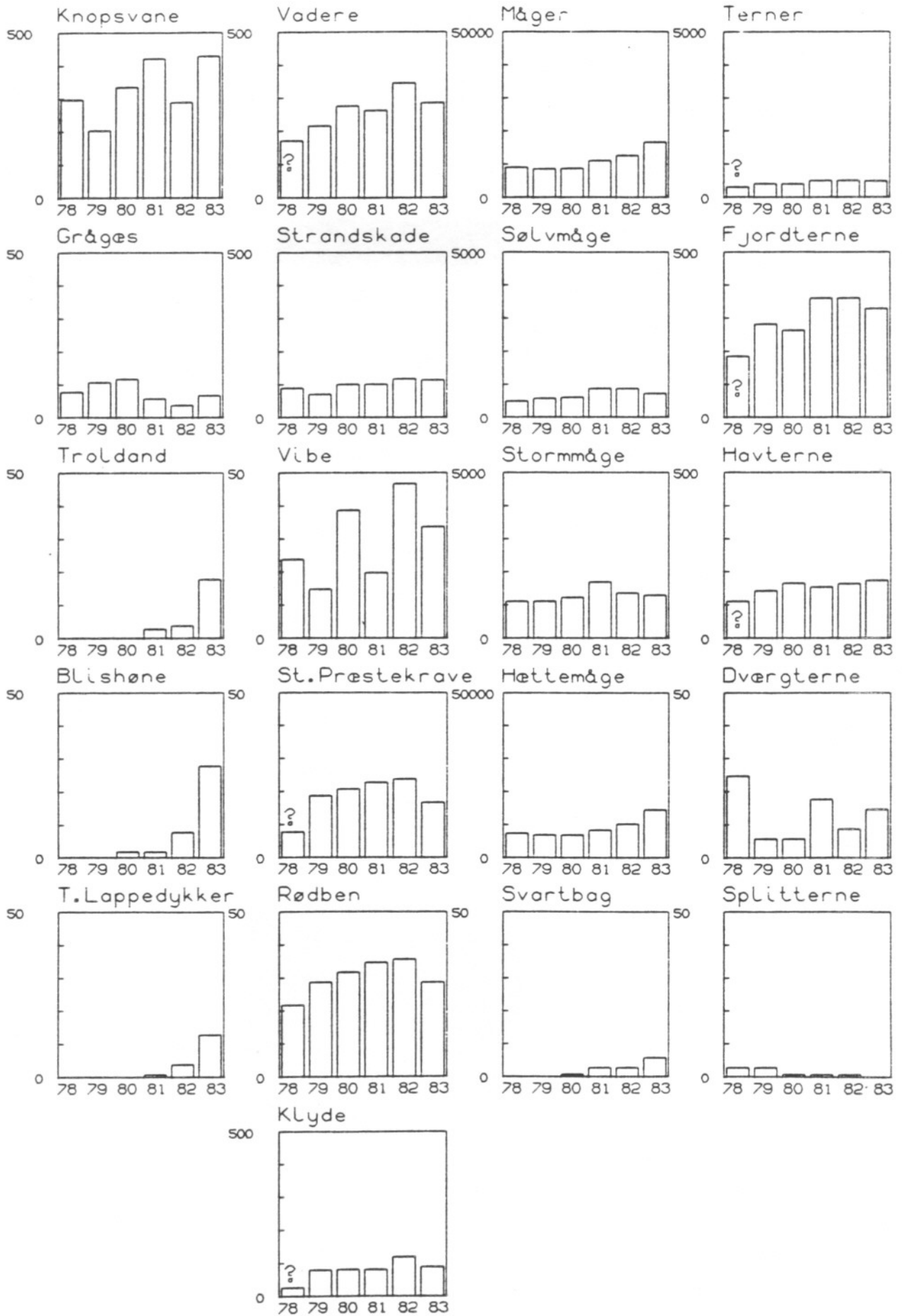
Knopsvanen er den eneste art, som har fældningskvarter i Roskilde Fjord. Antallet af fældende svaner har i en årrække ligget nogenlunde konstant omkring 1.800.

Nye undersøgelser

Vi finder undersøgelserne af ynglefuglene fuldt dækkende, men foreslår at der etableres et tælleprogram uden for yngletiden, idet Roskilde Fjord er et af hovedstadsregionens vigtigste områder for rastende vand-

fugle om efteråret og vinteren. Optællingen i februar 1983 viste således, at næsten 48.000 fugle brugte fjorden som raste- og fourageringsområde.

Ynglepar på holmene i Roskilde Fjord

1978 til 1983.